

Царенко О. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
(м. Хмельницький, Україна)

Павлюк І. С.,
здобувач вищої освіти
факультету правоохоронної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
(м. Хмельницький, Україна)

ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС АГРЕСІЇ РОСІЇ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Міжнародне гуманітарне право – це галузь права, яка встановлює правила ведення збройних конфліктів, метою якого є обмеження насильства під час війни та обмеження наслідків війни [1, с. 57]. Міжнародне гуманітарне право регулює відносини між державами щодо захисту жертв війни та обмеження засобів та методів ведення війни під час збройних конфліктів. Джерелами міжнародного гуманітарного права є Гаазькі конвенції, чотири Женевські Конвенції, три Додаткових Протоколи до них та ін. [2, с. 42].

В основі захисту цивільного населення в умовах війни є IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни [3]. Зважаючи на події в Україні з 2014 (2022) року, а саме акт агресії російської федерації в Україні, чітко спостерігаються неодноразові порушення прав людини, а саме норм цієї конвенції, яку росія сама ж ратифікувала.

Основоположними статтями IV Женевської конвенції, які порушуються, є: статті 18, 27, 34, 49 [3]. Так, норма статті 18 про те, що цивільні лікарні, організовані для надання допомоги пораненим, хворим, інвалідам та породіллям, за жодних обставин не можуть бути об'єктом нападу [3]. Прикладом порушення зазначеної статті є те, що росія в період з 2022 по сьогодні здійснила понад 1000 атак на українські медичні заклади. Варто згадати удар по «Охматиду», де росія під час ракетного обстрілу влучила у дитячу лікарню. У зв'язку із цією подією в Раді Безпеці ООН провели надзвичайне засідання [4].

Норма статті 27 полягає у тому, що особи мають право за будь-яких обставин, на особисту повагу, повагу до своєї честі, до права на сім'ю, їхніх релігійних переконань та обрядів, традицій та звичаїв. До них завжди слід ставитися гуманно й захищати їх, зокрема, від будь-якого акту насильства чи залякування, від образ та цікавості натовпу [3]. Серед порушень зазначеної статті, можна згадати таку трагічну подію, яка склалася у населеному пункті Ізюм, що на Харківщині. Цю подію можна охарактеризувати як геноцид українського населення [5]. Подія супроводжувалась викраденням, тортурами, гвалтуванням, у тому числі і малих дітей, що призвело до великого числа

загиблих зі сторони цивільного населення. Варто згадати, як одразу після вторгнення на територію України, російські війська розстрілювали цивільне населення, коли вони намагались виїхати з місця проведення бойових дій. 26 лютого 2022 року Україна подала до Міжнародного суду ООН заяву про порушення справи проти Російської Федерації щодо запобігання злочину геноциду та покарання за нього, однак на сьогоднішній день, крім України, ще 7 держав визнали дії, що вчинила росія після 2022 року, є актом геноциду [6].

Зміст статей 34 та 49 полягає у забороні захоплення заручників та заборону незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні [3]. Щодо порушення зазначених норм – росія під час вторгнення примусово переселила тисячі українських дітей на підконтрольні їй території, надала їм російське громадянство, примусово усиновила їх у російські сім'ї та створила перешкоди для возз'єднання дітей з рідними. Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав міжнародні ордери на арешт президента росії, а також уповноваженої з прав дитини Марії Львової-Белової, їх звинувачують в незаконній депортації населення та дітей з території України до росії [7].

Отже, можна дійти до висновку, що порушення визначених принципів ведення війни передбачає обов'язкове притягнення до міжнародної відповідальності. Серед інструментів, які зараз використовуються пріоритет мають санкції, поруч з тим функціонує система колективної безпеки, створена після II Світової війни. Події сьогодні вкотре доводять, що поки що не існує ефективного юридичного механізму притягнення до відповідальності як самої держави, так і особи, що порушила норми міжнародного гуманітарного права. Тобто світовій спільноті потрібно переосмислити систему притягнення до міжнародної відповідальності за допомогою міжнародних судових інституцій. ООН виявилась недієвою міжнародною організацією (якою свого часу була Ліга Націй). Це означає, що авторитету ООН замало, щоб припинити акт агресії росії на території України. Адже потрібно діяти більш радикально, до прикладу, напрацювати такий механізм, який би обмежив право вето росії в Раді Безпеки ООН тощо.

Список використаних джерел:

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: Навчальний посібник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 208 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_6_copy.pdf
2. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник. Друге видання/ О. Войтенко, М. Єлігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, В. Потапова, О. Стокоз, Н. Хендель; за заг. ред. Т. Короткого. Київ, УГСПЛ; Одеса: Фенікс, 2021. 268 с.

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: *Конвенція ООН* від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_154

4. «Це не просто воєнний злочин. Це поза межами людяності» – директор «Охматдиту» виступив у Радбезі ООН. *Суспільне Новини*. 09 липня 2024 року. URL: <https://suspilne.media/786851-ce-ne-prosto-voennij-zlocin-ce-poza-mezami-ludanosti-direktor-ohmatditu-vistupiv-u-radbezi-oon/>

5. Уповноважений: знищення ворогом міста Ізюм Харківської області є очевидним фактом геноциду. Омбудсман України. Ombudsman of Ukraine. Офіційна сторінка. 07 березня 2022 року. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/index.php/uk/news_details/upovnovazhenij-znishchennya-vorogom-mista-izyum-harkivskoyi-oblasti-ye-ochevidnim-faktom-genocidu

6. Суд ООН визнав свою юрисдикцію у справі України проти Росії щодо «геноциду». *Укрінформ*. 02 лютого 2024 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3821979-sud-oon-viznav-svou-urisdikciu-u-spravi-ukraini-proti-rosii-sodo-genocidu.html>

7. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. *International Criminal Court*. 17 March 2023. URL: https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and?fbclid=IwAR0nGUmKFEJFyz1yebHaDKXOBtR3vQjinjCpn_e2GNnN9AdwGmhm2lE8YxU